

הרב אריה כץ

הסתייעות בפונדקאית גרושה לכוהן

שאלה

כוהן שאשתו אינה יכולה להיכנס להריון מטעמי פיקוח נפש, האם אפשר להתיר הסתייעות בפונדקאית גרושה (כשהזרע והביצית הם של בני הזוג)?

תשובה

בעשרות השנים האחרונות, בזכות ההתפתחות הרפואית והטכנולוגית הגדולה, הצליחה הרפואה למצוא פתרונות שונים לזוגות רבים שלא יכלו קודם לכן להביא ילדים לעולם. אולם עדיין יש מקרים שבהם זוגות אינם יכולים להביא לעולם ילדים בכוחות עצמם. יש מקרים שבהם יש לאישה ביציות היכולות להיות מופרות, אולם עקב בעיה ברחם או בגלל שההריון כרוך בסכנת חיים עבודה, היא אינה יכולה להביא לעולם ילדים בכוחות עצמה. הפיתרון הרפואי היחיד למקרים אלו הוא הפריית זרע הבעל בביצית של האישה, והשתלת הביצית המופרית ברחם של אישה אחרת, המכונה 'פונדקאית', כדי שתישא בעבורם את ההריון. בשנת תשנ"ו (1996) נחקק בישראל חוק המסדיר אפשרות זו בעת הצורך. פוסקי דורנו נחלקו בשאלה מה הדין במקרה שבו אישה אחת נתנה את הביצית (כלומר את המטען הגנטי) ואישה אחרת נשאה את העובר ברחמה וילדה אותו; האם הוא נחשב לבנה של האחת או של האחרת: בין הסוברים שהיולדת את העובר נחשבת לאמו נמנים הרב מרדכי אליהו,¹ הרב זלמן נחמיה גולדברג,² הרב אליעזר יהודה וולדנברג,³ הרב שאול ישראלי,⁴ הרב משה שטרנבוך,⁵ והרב מנחם מנדל שפרן.⁶ בין הסוברים שבעלת הביצית נחשבת אִם העובר, נמנים הרב שלמה משה עמאר⁷ והרב יעקב אריאל.⁸ היו גם פוסקים שהסתפקו בדבר ולא הכריעו, ביניהם הרב שלמה זלמן אורבאך.⁹

1. מכתבים שכתב למכון פוע"ה.
2. הרב זלמן נחמיה גולדברג, "יחס אמהות בהשתלת עובר ברחם של אחרת", תחומין ה עמ' 248-259.
3. שו"ת ציץ אליעזר, ח"ט סי' מ.
4. חוות בנימין, ח"ב סי' סח וח"ג סי' קח.
5. שו"ת תשובות והנהגות, ח"ב סי' תרפט.
6. עטרת שלמה, ח"ה עמ' עד.
7. אסיא, פז-פח עמ' 100-102.
8. שו"ת באהלה של תורה, ח"א סי' ע.
9. נשמת אברהם, אבן העזר סי' א ס"ק 111.

מכיוון שעל פי החוק (וההלכה), פונדקאית צריכה להיות אישה לא נשואה, אולם כזו שכבר ילדה בעבר, חלק נכבד מהפונדקאיות הן נשים גרושות. נשאלת השאלה האם ישנה בעיה בכך שאישה גרושה תשמש פונדקאית כאשר האב כוהן. לכאורה שאלה זו שייכת רק לשיטת הפוסקים הסוברים שמבחינת ההלכה, אם הילד היא הפונדקאית; שכן לשיטת הפוסקים הסוברים שאם הילד היא בעלת הביצית, הרי שאין זה משנה מעמדה של הפונדקאית, שכן הוולד אינו מתייחס אחריה. אלא שכפי שראינו לעיל, לדעת רבים מפוסקי דורנו, הפונדקאית נחשבת אם הילד, ולפחות הדבר מוטל בספק. על כן עלינו לדון בשאלה האם בן של כוהן וגרושה שנולד בלא ביאת איסור, נחשב חלל או כוהן כשר.

במקום אחר¹⁰ דנו במקרה שבו ישנה הפריה שלא בדרך של חיי אישות בין כוהן לחללה, והגענו למסקנה שחללות העובר נתונה בספק. שונה הדבר בנידון דידן, שכן עצם הכנסת הוולד לרחמה של הפונדקאית הגרושה אינו גורם לה להתחלל. במאמר שפרסם בכתב העת 'נועם'¹¹ כתב הרב שלמה זלמן אוירבאך שחללות תלויה אך ורק בביאת איסור. לדבריו, אין חלל אלא מי שנולד מחללה, ואישה אינה מתחללת עד שתיבעל בעילה אסורה לכוהן. הרב אוירבאך הביא הוכחה לטענה זו, מהאמור להלכה ב'שלחן ערוך' (אהע"ז סי' ז ס' יד):

כהן שבא על אחת מהעריות, או על יבמה לשוק, ונתעברה מביאה ראשונה, אין הולד חלל, אבל עשאה זונה.

רק אם הוולד נוצר מביאה שנייה, נתחללה האם והוולד חלל. ואם כן, מוכח שכל עוד האישה לא נתחללה - אין בנה מכוהן נחשב חלל, גם אם היא אסורה לכוהן, והאישה ודאי אינה מתחללת בלא ביאת איסור. יש לציין שדבריו של הרב אוירבאך נאמרו אפילו לשיטה החוששת ליצירת ממזרות מחמת טיפולי פוריות, בלא ביאה.¹² לאור האמור כאן, אמנם יש לדון מי נחשבת האם בפונדקאות, וכן במקרה של פונדקאית אשת איש, יש לדון האם הוולד יחשב ממזר או לאו. אף על פי כן, במקרה של פונדקאית גרושה ונותן הזרע כוהן, אין חשש של חללות, כיוון שאין חללות בלא ביאת איסור, אף למי שסובר שממזרות נוצרת גם בלא ביאת איסור. מכיוון שכך, לא נראה שיש מניעה (למתירים פונדקאות) להשתמש בשירותיה של פונדקאית גרושה, אף כאשר נותן הזרע הוא כוהן.

10. 'חללות בהזרעה מלאכותית', אמונת עיתך 95, עמ' 54-57.

11. נועם, ח"א, נדפס שוב בשו"ת מנחת שלמה תנינא סי' קכד.

12. ראה על כך מאמרנו 'ממזרות בטיפולי פוריות', אמונת עיתך 96, עמ' 65-70.